

Манасенко І.М.

ст. викладач, кандидат економічних наук

Савченко О.В.

студентка ФММ

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проведений аналіз міжнародного ринкового середовища машинобудівної галузі та виокремлено основні його особливості. Визначено значення та роль, яка відводиться машинобудуванню в Україні та в світі. Охарактеризовано сучасний стан даної галузі в Україні, наведені статистичні дані стосовно експорту та імпорту машинобудівної продукції, вказані основні країн-партнери та їх частка в закупівлі української продукції. Визначені підприємства-лідери машинобудування в країні та розглянуто основні проблеми, які негативно впливають на ефективність їх функціонування та заважають активізації зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізована конкурентоспроможність українських машинобудівних підприємств та визначені позиції України у світі. Вказаний рівень інноваційної активності українських компаній. Виявлено рівень розвитку високотехнологічних галузей в Україні та світі. Запропоновано напрями активізації зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств та визначена роль держави у сприянні покращення і зміцнення міжнародних зв'язків.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, активізація ЗЕД, машинобудування

Manayenko I.M

Savchenko O. V.

REVITALIZATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY FOR ENGINEERING COMPANIES

The article analyzed the international market environment engineering industry and singled out its main features. Determined value and role that is given to mechanical engineering in Ukraine and in the world. Characterize the current state of the industry in Ukraine presented statistical data on exports and imports of machinery products listed key partner countries and their share in the purchase of Ukrainian products. Designated engineering company leaders in the country and the basic problems that affect the efficiency of their operation and prevent the activation of foreign economic activity. Analyzed the competitiveness of Ukrainian machine-building enterprises and defined the position of Ukraine in the world. The level of innovation activity of Ukrainian kompaniy. Vyyavleno level of high-tech industries in Ukraine and abroad. Directions activization of foreign trade activities engineering companies and the role of the state in promoting the improvement and strengthening of international relations.

Keywords: foreign economic activity, activation FEA, engineering industry

Манаенко И.И.

Савченко О.В.

АТИВИЗАЦИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье проведен анализ международного рыночной среды машиностроительной отрасли и выделены основные его особенности. Определены значения и роль, которая отводится машиностроению в Украине и в мире. Охарактеризовано нынешнее состояние данной отрасли в Украине, приведены статистические данные по экспорту и импорту машиностроительной продукции, указаны основные стран-партнеров и их доля в

закупке української продукції. Определены предприятия-лидеры машиностроения в стране и рассмотрены основные проблемы, которые негативно влияют на эффективность их функционирования и мешают активизации внешнеэкономической деятельности. Проанализирована конкурентоспособность украинских машиностроительных предприятий и определены позиции Украины в мире. Указан уровень инновационной активности украинских компаний. Выявлено уровень развития высокотехнологичных отраслей в Украине и мире. Предложены варианты активизации внешнеэкономической деятельности машиностроительных предприятий и определена роль государства в содействии улучшению и укреплению международных связей.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, активизация ВЕД, машиностроение.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. На даному історичному етапі в Україні відбуваються значні економічні та політичні перетворення. Складна економічна ситуація, яка склалася на території держави, вимагає активізації роботи промислових підприємств, а також нових перспективних галузей. Машинобудування є значною комплексною галуззю обробної промисловості України. Саме в ній зайнято більше третини промислового персоналу. Але через брак фінансування підприємства машинобудівної галузі занепадають, тому виникає потреба в пошуках іноземних партнерів та покращення зовнішньоекономічних зв'язків.

Машинобудування є провідною промисловою галуззю світу, саме тому активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств даної галузі має свою актуальність, адже це допоможе покращити становище України на міжнародній арені та посилення позицій нашої країни у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну частину наукових праць присвячено проблемам та перспективам машинобудівної галузі України. Серед

науковців, які займаються питанням розвитку машинобудування нашої країни, можна виділити наступних: Кім В. В., Барташевську Ю. М., Малащук Д.В., Сопільник Л. І., Колодійчук А. В., Літвінова Є. І. та інших. АЛЕ Сучасна нестабільна економічна та політична ситуація вимагає швидкого та оперативного реагування на зміну зовнішнього середовища підприємств, пошук нових шляхів активізації їх зовнішньому ринку, участь у міжнародних програмах та покращення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження становища машинобудівної галузі в Україні та світі, аналіз потенціалу українських підприємств даної галузі та формування основних напрямків активізації діяльності машинобудівних підприємств на зовнішньому ринку.

Результати дослідження. Важливою ланкою в економіці будь-якої держави є машинобудування. Воно чинить вплив на економічний розвиток країни та являє собою індикатор, який дозволяє оцінити ступінь інноваційного розвитку економічної системи. Машинобудівна галузь займає в Україні перші місця по випуску валової продукції та по кількості промислового персоналу, друге місце по основним засобам.

Машинобудування — провідна галузь промисловості України. Продукти машинобудування є органічною складовою кожного більш-менш значного промислового комплексу. Це одна з територіально найбільш поширених галузей господарства України.

У світовій промисловості машинобудування є однією з головних галузей. Близько 90% його продукції виробляють індустріально розвинені країни. Лідерами є США, Японія, Німеччина, Китай, Франція, Росія, Іспанія, Бразилія. Частка продукції машинобудування в загальному обсязі обробної промисловості в економічно відсталих країнах не перевищують 20% [7].

Аналіз статистичної бази свідчить, що обсяг реалізованої продукції машинобудування у промисловій структурі України за 2015 рік склала приблизно 13% [1], в економічно розвинених країнах частка машинобудівних виробництв становить від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції.

Статистичних дані Державної служби статистики України показують, що експорт та імпорт товарів машинобудівної галузі за період 2013 – 2015 рр. знизились: по імпорту на 10978,22 млн. дол. США, а по експорту на 5832,82 млн. дол. США (рис. 1)

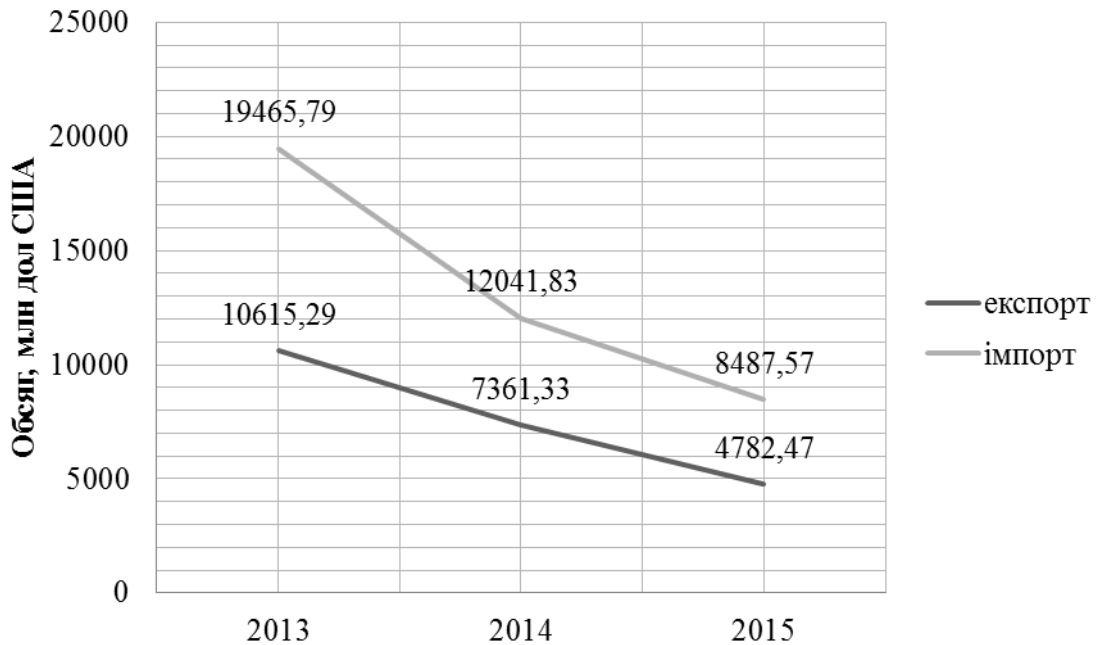

Рис.1. Експорт та імпорт товарів машинобудівної галузі за 2013-2015 рр. (млн. дол. США) [1]

Наведені данні свідчать про недостатній розвиток даної галузі. Це пов'язано з певними проблемами:

1. Застарілі основні виробничі засоби. Аналіз основних засобів підприємств машинобудування показує перевищення введення нових основних засобів над амортизацією. Рівень зносу обладнання на більшості підприємств становить близько 70%, а у виробництві транспортного устаткування, де ступінь зносу основних засобів перевищує 72%. Застарілі виробничі потужності багатьох підприємств галузі не дозволяють наповнити внутрішній ринок і задовольнити попит товарами національного виробництва.

2. Брак обігових коштів у підприємств. Недостатня кількість високоліквідних коштів призводить до того, що підприємства не можуть

розрахуватися з контрагентами, тобто втрачають платоспроможність, що в свою чергу знижує їх конкурентоспроможність.

3. Низький рівень інноваційної активності українських підприємств, їх низька інвестиційна привабливість. Кількість інновацій на промислових підприємствах у порівнянні з розвиненими країнами залишається занадто низьким. Фінансування інноваційної діяльності галузі відбувається переважно за рахунок власних коштів підприємств і кредитів. У період з 2012 по 2014 рік питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації зменшилась з 13,6 % до 12,1 %. Що стосується джерел фінансування інновацій, то спостерігалась така ситуація: власні кошти – 85%, державний бюджет – 4%, іноземні інвестори - 2%, інші джерела – 9% [1].

4. Відсутність в Україні низки високотехнологічних галузей. Перш за все, відсутній ряд високотехнологічних галузей, визначальних експортні позиції машинобудування: ІТ-індустрія, виробництво складної медичної техніки, багатьох приладів для наукових досліджень і сучасних легкових автомобілів. Виробництво в Україні високотехнологічної продукції, яка створювалася на основі наукомістких знань, та її експорт протягом останніх 10 років зменшувалися з 5,5 до 3,5 %, тоді як, наприклад, для Китаю цей показник за такий само відрізок часу зріс майже вдвічі – з 18 до 33 %. За даними Світового економічного форуму в Давосі співпраця української вищої школи та науки з вітчизняною промисловістю у галузі її високотехнологічного переозброєння протягом останніх 10 років була найнижчою в Європі [4, с. 7].

5. Низька конкурентоспроможність багатьох видів продукції вітчизняних підприємств. За якістю та технологічними рішеннями виробу радіоелектроніки, побутові прилади, сільськогосподарські та дорожньо-будівельні машини, а також цілий ряд інших товарів значно програють зарубіжним аналогам. У цій області в широких масштабах продовжують використовуватися характерні для радянської економіки витратні технології, що в свою чергу веде до зростання ресурс емоності продукції і перешкоджає скороченню витрат виробництва і випуску інноваційної продукції в інших галузях економіки.

6. Недостатня кількість кваліфікованих робітників. При низькому рівні оплати праці молоді спеціалісти не мають бажання працювати в даній сфері, а переважна більшість працівників з досвідом мають пенсійний вік. Втрачаючи кваліфікованих спеціалістів, що звільняються або виходять на пенсію, машинобудівні підприємства не можуть підготувати їм гідну заміну, що має своє відображення в низькій якості виконання роботи.

7. Низький рівень конкурентоспроможності економіки України. Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), Україна за Індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI) у 2015-2016 посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76-у позицію).

8. Експорт України в галузі машинобудування є не диверсифікованим і доводиться більшою мірою на країни СНД [5]. Незважаючи на те що експорт машинобудування у 2014 році порівняно з 2013 роком збільшився в країні Європи на 4%, а до країн колишнього Радянського союзу зменшився на 41%, країни СНД залишаються основними зарубіжними споживачами галузі. Основний експорт припадає на Євразійський економічний союз – Росія, Казахстан, Білорусь, а також країни ЄС – Німеччину, Угорщину, Польщу.

Основною проблемою машинобудівного комплексу України при виході на зарубіжні ринки є низька конкурентоспроможність продукції. Застарілі технології та недостатня інноваційна діяльність підривають довіру споживачів, що призводить до зменшення попиту та зменшення обсягів виробництва.

Лідерами в машинобудівній галузі України є такі підприємства як ПАТ «Мотор Січ» та ДП «Антонов». Обидва підприємства займаються розробкою, виробництвом та ремонтом авіатехніки.

В десятку провідних українських підприємств машинобудівної галузі, які виробляють високотехнологічну продукцію входять:

Провідні українські підприємства машинобудування

	Компанія	Кількість працівників	Штаб-квартира
1	ПАТ «Мотор Січ»	23 841	Запоріжжя
2	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	17 000	Запоріжжя
3	ПАТ «НКМЗ»	16 000	Краматорськ
4	ПАТ «Азовмаш»	15 000	Маріуполь
5	АТ «НВК Гірничі машини»	13 000	Донецьк
6	ПАТ «Сумське НВО ім. Фрунзе»	12 530	Суми
7	ДП «Антонов»	12 000	Київ
8	ДП «Зоря-Машпроект»	11 884	Миколаїв
9	ДП «Південмаш»	11 524	Дніпропетровськ
10	ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод»	9 000	Кременчук

Джерело: складено автором на основі [6].

Ефективність здійснення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах залежить від законодавчого втручання. Держава, яка зацікавлена в збільшенні обсягів експорту машинобудівної галузі, повинна виконувати певні функції для активізації експортної діяльності. Для цього необхідно на законодавчому рівні сприяти виходу вітчизняних підприємств на зарубіжні ринки, брати активну участь у міжнародних економічних відносинах, впливати на збільшення обсягу іноземних інвестицій та налагоджувати партнерські відносини у виробничій та комерційній діяльності з представниками з інших країн. Важливе значення також має впровадження новітніх технологій та закордонного досвіду.

На рівні підприємства також повинні бути здійснені певні заходи. Для активізації своєї діяльності на зовнішньому ринку українські машинобудівні компанії повинні звернути увагу на:

1. Розвиток ринків збуту продукції, який передбачає пошук нових споживачів та покращення задоволення попиту уже на існуючих ринках. Варто звернути увагу на країни Азії, які поки є незначними споживачами продукції

українського машинобудування, та покращити свої позиції в країнах Європи. Збільшити свій експорт до Словаччини, Чехії, Польщі.

2. Пристосування виробництва продукції до вимог ринку задля підвищення рентабельності та покращення ефективності функціонування підприємства, тобто випуск товарів, які необхідні споживачу.

3. Виробництво високоякісних та надійних товарів для завоювання ринку.

4. Забезпечення якісної та ефективної маркетингової підтримки через публікації у іноземних виданнях, участь у міжнародних соціальних проектах, спонсорство.

5. Участь у міжнародних виставках (SIMM, USETEC, CIMT, AMITEC, MSV, Mashex та інші) й міжнародних програмах по розвитку машинобудівної галузі.

Висновки. Отже, машинобудування є однією з основних галузей промисловості як України так і будь-якої іншої держави. Діяльність підприємств даного комплексу впливає на економічного розвитку країни.

На даному етапі розвитку країни спостерігається тенденція до спаду активності у машинобудівному комплексі. Виявлено зниження імпорту в 2015 році порівняно з 2013 роком на 10978,22 млн. дол. США, а експорту на 5832,82 млн. дол. США за аналогічний період. Це пов'язано на сам перед з складним політичним та економічним становищем України у даний період., а також з рядом інших причин: проблема збуту продукції через брак оборотних коштів, застарілість основних засобів та невідповідність їх вимогам світового ринку, недостатня конкурентоспроможність української продукції, брак фінансових, технічних та інформаційних ресурсів.

Однак аналіз своєї діяльності та зовнішнього і внутрішнього середовища дасть змогу вибрати ефективну стратегію розвитку, що дасть змогу покращити конкурентоспроможність своєї продукції та можливість виходу на нові ринки збуту. Для активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємствам машинобудівної галузі необхідно також приділити увагу пошуку іноземних партнерів та нових ринків, забезпеченню якісної маркетингової підтримки та участі у міжнародних виставках і програмах.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у детальному аналізі кожного з запропонованого варіанту активізації роботи машинобудівних підприємств на зовнішньому ринку, виявлення перспектив та загроз, з якими може зіткнутися підприємство обравши той чи інший шлях розвитку.

Література

1. Сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / За ред. С.І. Шкарабана, М.І. Сипова. – Тернопіль: ТАНГ, 1995. – 224 с.
3. Плоткін Я.Д. Організація і планування виробництва на машинобудівному підприємстві / Я. Д. Плоткін, О. К. Янушкевич. – Львів: Світ, 2001. – 352 с.
4. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення) / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Київ: НТУУ «КПІ», 2015. – 36 с.
5. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка": [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2404>
6. Інформаційний ресурс лабораторії високотехнологічного підприємництва міжнародного бізнес-центру НТУ "ХП": [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sites.kpi.kharkov.ua/HightechBiz/index.php/2013/09/12/providni-ukrayins-ki-pidpriyemstva-mashinobuduvannya-yaki-viroblyayut-visokotehnologichnu-produktsiyu/>
7. Географічний сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/392-geografiya-mashinobuduvannya-svitu>

References

1. Sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy: [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Ekonomichnyy analiz diyal'nosti promyslovykh pidpryyemstv / Za red. S.I. Shkarabana, M.I. Sypova. – Ternopil': TANH, 1995. – 224 s.
3. Plotkin Ya.D. Orhanizatsiya i planuvannya vyrobnytstva na mashynobudivnomu pidpryyemstvi / Ya. D. Plotkin, O. K. Yanushkevych. – L'viv: Svit, 2001. – 352 s.
4. Forsayt ekonomiky Ukrainy: seredn'ostrokovy (2015–2020 roky) i dovhostrokovy (2020–2030 roky) chasovi horyzonty (versiya dlya obhovorennya) / nauk. kerivnyk proektu akad. NAN Ukrainy M. Z. Z·hurovs'kyy // Mizhnarodna rada z nauky (ICSU); Natsional'nyy tekhnichnyy universytet Ukrainy «Kyyivs'kyy politekhnichnyy instytut»; Instytut prykladnoho systemnoho analizu NAN Ukrainy i MON Ukrainy; Svitovyy tsentr danykh z heoinformatyky ta staloho rozvytku. – Kyyiv : NTUU «KPI», 2015. – 36 s.
5. Elektronne naukove fakhove vydannya "Efektyvna ekonomika": [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2404>
6. Informatsiyyny resurs laboratoriyi vysokotekhnolohichnoho pidpryyemnytstva mizhnarodnoho biznes-tsentru NTU "KhPI": [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://sites.kpi.kharkov.ua/HightechBiz/index.php/2013/09/12/providni-ukrayins-ki-pidpriyemstva-mashinobuduvannya-yaki-viroblyayut-visokotekhnologichnu-produktsiyu/>
7. Heohrafichnyy sayt. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/392-geografiya-mashinobuduvannya-svitu>